

Eesti jätkusuutlik areng läbi erinevate indeksite

Tea Nõmmann
Juhataja, SEI-Tallinn

Mis on arengu / progressi eesmärgid?

- **Heaolu** (*wellbeing*), **Elu kvaliteet** (*quality of life*), **Rahulolu eluga** (*life satisfaction*)
- **Säästev areng ja jätkusuutlik areng** (*sustainable development*)
 - Kultuuriruumi ja rahva kestmine; sidus ühiskond; ökoloogiline tasakaal;
 - Majanduskasv ja tööhõive;
 - EURoga liitumine ja selle kriteeriumid: Riigi rahandus; hinnastabiilsus; inflatsioon; vahetuskursi stabiilsus;
 - Kuuluda rikaste, konkurentsivõimeliste ja innovaatiliste riikide sekka, ...

Konkurentsivõime indeks (World Economic Forum)

- **Eesti 2009-10.a 35. kohal 133 riigi seas ja 2008-09.a 32. kohal**
 - Leedu 53 (44), Läti 68 (54); Soome 6 (6), Rootsi 4 (4), Iirimaa 25 (22); Sveits 1 (2), USA 2 (1), Singapur 3 (5)
 - Indeks põhineb 100 näitajal ja tippjuhtide küsitlusel:
 - Institutsioonid, infrastruktuur, makromajanduslik stabiilsus, tervis ja haridus, kõrgharidus ja koolitus, toodete turutõhusus, tööjõu tõhusus, finantsturgude tase, tehnoloogiline valmidus, turu suurus, ettevõtluse tase ja innovatsioon.

Euroopa innovatsiooni tulemuskaart (EIS) (Euroopa Komisjon)

- **Indikaatorite arv on suurenenud 18-lt 29-le, meetodika muudatus 2008. a**
 - Võimaldavad tegurid – ettevõtte välised
 - Inimressursid (haritud ja oskusliku tööjõu kättesaadavus); Finantstugi (innovatsiooniprojektide rahastuse kättesaadavus, valitsuse tugi)
 - Ettevõtte tegevused
 - Ettevõtte investeeringud; Suhted ja ettevõtlikkus; Läbilase – intellektuaalomandi kaitse ja tehnoloogia maksebilans
 - Väljundid
 - Innovaatorid; Majanduslikud efektid

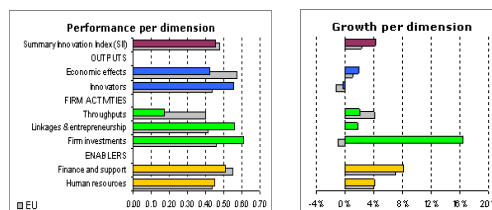

EIS riikide klastrid

- Innovatsiooni liidrid: Rootsi, Saksamaa, Soome, Suurbritannia, Taani
- Innovatsiooni järgijad: Austria, Belgia, Holland, Iirimaa, Luxemburg, Prantsusmaa
- **Tagasihoidlikud innovaatorid: Eesti**, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Küpros, Portugal, Sloveenia, Tšehhi
- **Catching-up** riigid: Bulgaaria, Leedu, Läti, Malta, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Ungari

Eesti innovatsiooni profiil

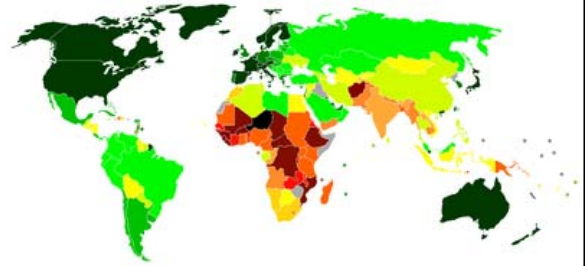

Inimarengu indeks

- Inimarengu indeks arvestab riigi saavutusi kolmes inimarengu mõõtmes:
 - pikk ja tervislik elu - mõõdetakse oodatava eluea järgi;
 - Haridustase - mõõdetakse täiskasvanute kirjaoskuse järgi;
 - Elustandard - mida mõõdetakse SKT suurusega isiku kohta USA dollarites (USD).
- Eesti positsioon kõrge arenguga riikide hulgas:
 - 2009.a oli Eesti 40. kohal (2008.a 42.), Poola 41, Slovakkia 42, Ungari 43, Leedu 46 (43) ja Läti 48 (44). Kokku 180 riiki.
 - Enamus EL ja OECD riike kuuluvad väga kõrge arenguga riikide gruppi – 1. Norra, 2. Austraalia, 3. Island, 4. Kanada, 5. Iiri, 7. Rootsi, 12. Soome, 13. USA jne

Inimarengu indeks 2009

Ökoloogiline jalajälg (hektar inimese kohta)

- ... arvutuste aluseks on maakera pind kui piiratud ressurss, mida inimesed kasutavad oma vajaduste rahuldamiseks
 - haritav maa (põllu-, karja- ja metsamaa); bioproduktiivne meri (kalapüügiks vajalik territoorium); energiamaa (energia tootmiseks ja jaotussüsteemideks vajalik maa-ala); täisehitatud maa (hooned, teed jms); bioloogilise mitmekesisuse jaoks jäetud maa.
- Ökoloogiline puudujääk (defitsiit) või varu (reserv) = bioloogiline kandevõime – ökoloogiline jalajälg

Ökoloogiline jalajälg

Total Ecological Footprint, per cap			Total biocapacity, per cap			Ecological (biotic) or Reserve, per cap		
World	rank	2,7	World	rank	2,1	World	rank	(0,6)
High Income		6,4	High Income		3,7	High Income		(2,7)
Middle Income		2,2	Middle Income		2,2	Middle Income		(0,0)
Low Income		1,0	Low Income		0,8	Low Income		(0,1)
United Arab Emirates	9,5	1	Gabon	25,0	1	Gabon	23,7	1
USA	9,4	2	Canada	20,0	2	Bolivia	13,6	2
Kuwait	8,9	3	Bolivia	15,7	3	Congo	13,3	3
Denmark	8,0	4	Australia	15,4	4	Canada	13,0	4
Australia	7,8	5	Mongolia	14,6	5	Mongolia	11,2	5
New Zealand	7,7	6	New Zealand	14,1	6	Australia	7,6	7
Canada	7,1	7	Congo	13,9	7	Finland*	6,5	9
Norway	6,9	8	Finland	11,7	8	New Zealand	6,4	10
Eesti	6,4	18	Uruguay	10,5	9	Sweden	4,9	15
Ireland	6,3	10	Sweden	10,0	10	Botswana	4,8	16
Greece	5,9	11	Paraguay	9,7	11	Mauritania	4,5	17
Spain	5,7	12	Central African Rep	9,4	12	Russian Federation	4,4	18
Uruguay	5,5	13	Estonia	9,1	13	Latvia	3,5	20
Czech Republic	5,4	14	Namibia	9,0	14	Estonia	2,7	22
United Kingdom	5,3	15	Botswana	8,5	15	Lithuania	1,0	38
Finland	5,2	16	Argentina	8,1	16	Norway	(0,8)	105
Belgium	5,1	17	Russia	8,1	17	Poland	(1,9)	124
Sweden	5,1	18	Brazil	7,3	18	France	(1,9)	125
Switzerland	5,0	19	Latvia	7,0	19	Ireland*	(2,0)	126
Austria	5,0	20	Mauritania	6,4	20	Germany*	(2,3)	130
France	4,9	21	Norway	6,1	21	Denmark	(2,3)	131
Japan	4,9	22	Denmark	5,7	22	Europe (EU)	(2,4)	132
Israel	4,8	23	USA	5,0	23	Czech Rep.	(2,6)	133
Italy	4,8	24	Ireland	4,3	26	Netherlands	(3,2)	138
Europe (EU)	4,7	25	Lithuania	4,2	27	Italy	(3,5)	140
			Europe (EU)	2,3	58	United Kingdom	(3,7)	141
						Switzerland*	(3,7)	142
						Belgium*	(4,0)	143
						Singapore	(4,1)	144
						Greece	(4,2)	145
						Japan**	(4,3)	146
						Spain	(4,4)	147
						USA	(4,4)	148
						United Arab Emirates**	(8,4)	151

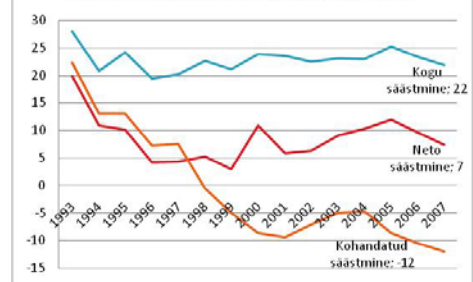
- Riikide heaolu arvepidamine (*National Accounts on Wellbeing 2009, nef*)
 - Individuaalne (14) ja sotsiaalne (4) heaolu, rahulolu tööga (1)
- Õnneliku planeedi indeks (*Happy Planet Index, nef*)
 - Eluga rahulolu + oodatav eluiga + ökoloogiline jalajälg
- Elava planeedi indeks (*Living Planet Index, WWF*)
 - Bioloogilise mitmekesisuse hindamiseks üle maailma
- Jätkusuutliku ühiskonna indeks (*Sustainable Society Index*)
 - 27 mõõdikut; maksimaalselt 7 punkti; 2008.a jagas Eesti 5,7 punktiga 73-82. kohta 150 maa hulgas.

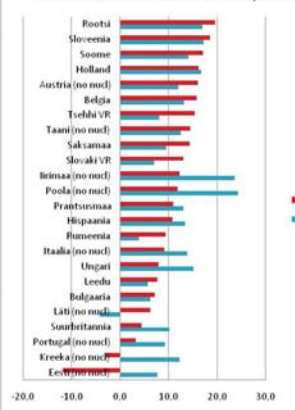
Jätksuutlikkuse rahaline mõõde

- Ühiskonna liikmete heaolu sõltub ühiskonna võimalustest, st ressursidest (kogurikkusest).
- Rikkus \neq majanduskasv
- Varad \neq käive
- Rikkus = Varad
- **Rahvuslik rikkus** = toodetud, finants-, loodus-, inim- ja sotsiaalne kapital
 - Füüsilistes ühikutes ja rahalises vääringus
- Areng on jätkusuutlik, kui kogurikkus (heaolu) aja jooksul ei kahane

Eesti erinevad säästumäärad, % RKP

Kohandatud säästmine ELis, % RKP

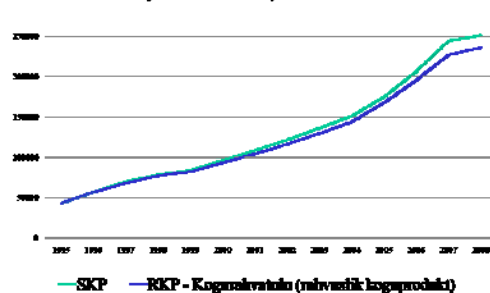

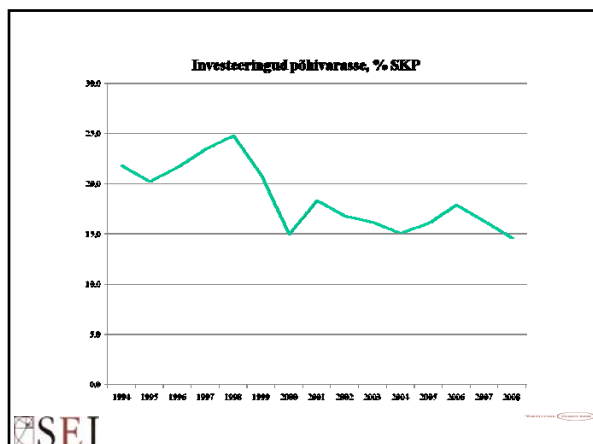
Ettekanne jätk

Eesti pikaajalise arengu suutlikkus

- Kuidas kasutatakse praeguseid ressursse ja varasid ning kui oskustikult investeeritakse kogu rahva rikkuse väärtuse hoidmisse ja suurendamisse nii riigieelarvest kui ka ettevõtete ja elanike poolt?

Sisemajanduse koguprodukt ja kogurahvatulu, jooksva-aastane hindamine, miljonit

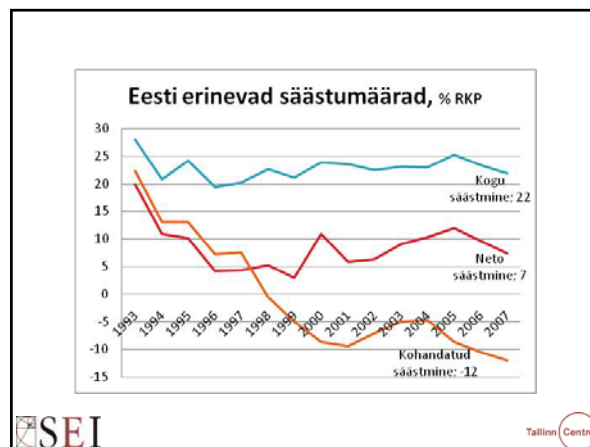
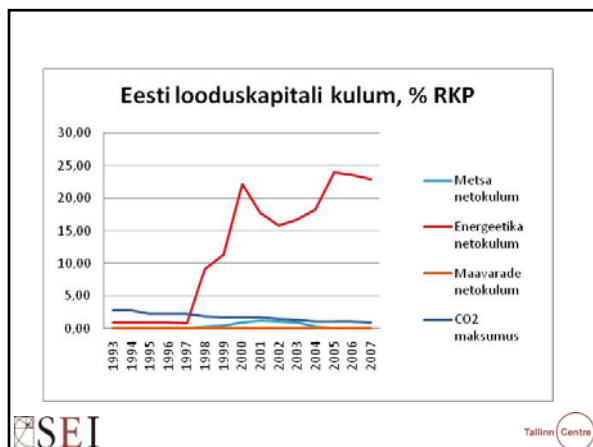
Kohandatud neto säästmine

Adjusted Net Saving

... iseloomustab heaolu ja rahvusliku rikkuse muutust ajas

Kohandatud neto säästumäär =
 kogurahvatulu (GNI)
 - tarbimine
 - põhivahendite kulum
 + inimkapitali netoinvesteeringud (avaliku sektori hariduskulutused)
 - looduskapitali netokulum (ressursside ammendumine ja reostus/saaste)

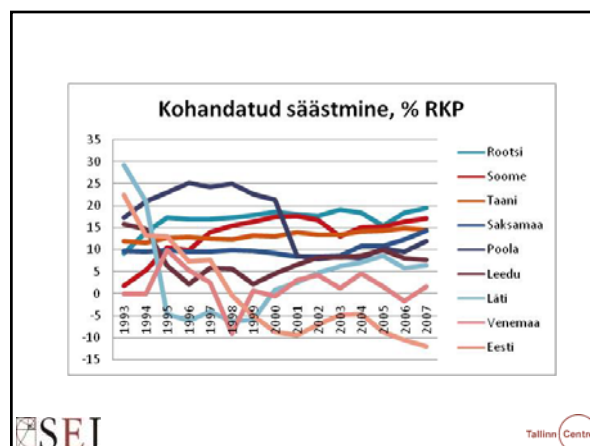
SEI

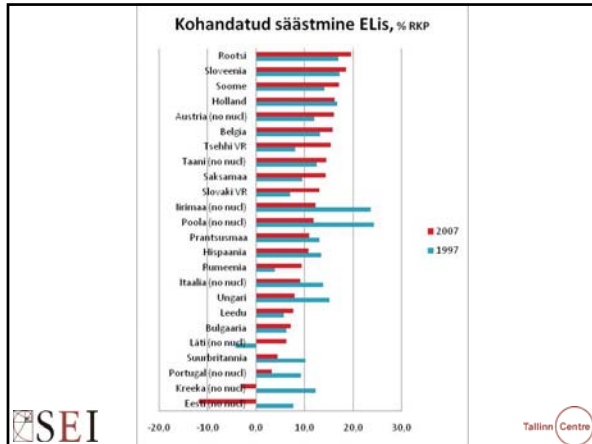

Kohandatud säästumäär näitab

- **Positiivne säästumäär** näitab riigi majanduse **jätkusuutlikku arengutrendi**, mille tulemusena rahvuslik rikkus ja heaolu kasvavad;
- **Negatiivne säästumäär** viitab sellele, et ühiskond tarbib praegust kapitalibaasi tulevase majandusarengu arvelt, **st areng ei ole pikas perspektiivis suutlik**.
 - *Andmed Maailma Pank (Adjusted Net Saving)*
<http://rca.worldbank.org/Y1422FY01C1>

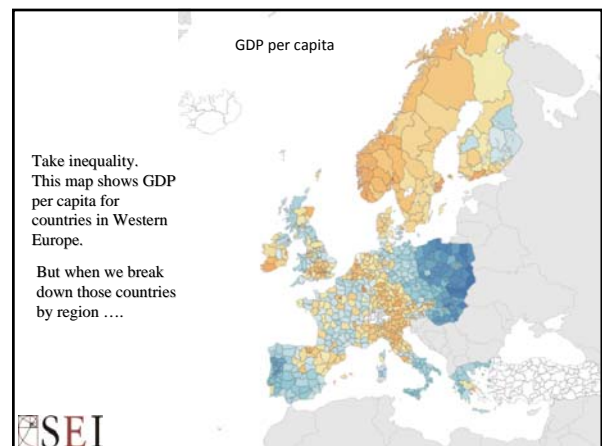
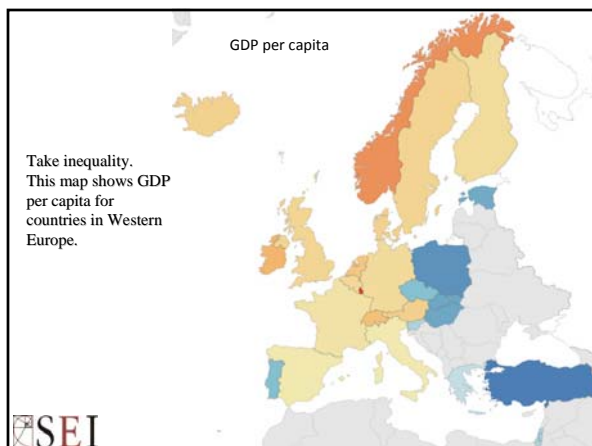
SEI

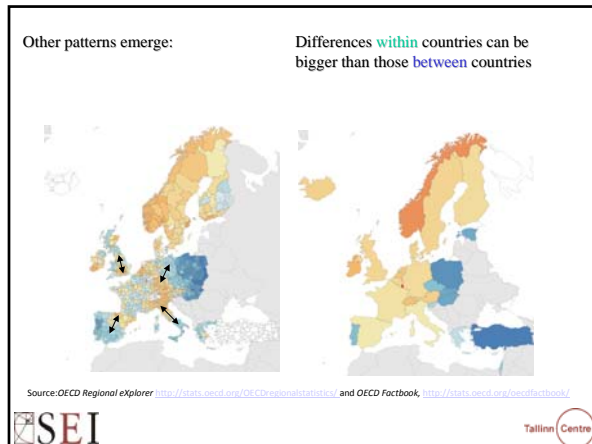

- ### Edasised sammud
- Euroopa Komisjoni nägemus 2009 (säästva arengu näitajate arendamine ja Beyond the GDP protsess):
 - SKPle tuleb kõrvale tuua keskkonna ja sotsiaalindeksid
 - Statistika kättesaadavuse kiirust tuleb oluliselt tõsta, et võimaldada reaajas juhtimisotsuseid
 - Seda just keskkonna ja sotsiaalnäitajate osas, sest SKP arvestus toimub juba praegu igakuiselt
 - Senisest täpsem aruandlus tulude jaotuse ja ühiskondliku ebavõrdsuses valdkonnas
 - EL säästva arengu näitajate tulemuslaua (scoreboard) väljatöötamine
 - Rahvamajanduse arvepidamise laiendamine keskkonna ja sotsiaalandmetega (integreerituse suurendamine)
- SEI Tallinn Centre

- Prof. J.E.Stiglitz'i komisjoni aruanne (*Measurement of Economic Performance and Social Progress*) 2009
 - Klassikalised SKP kitsaskohad; Elukvaliteet; Jätksuutlik areng ja keskkond – kokku 12 soovitus:
 - Toodangu keskselt tarbimisele ja sissetulekule; kodumajapidamistele; tulu ja tarbimise käsitlemine koos rikkusega; tulude, tarbimise ja rikkuse jaotumus; ebavõrdsus; turu-välise tegevuste arvestamine; indeksite koostamine; elukvaliteeti hindavad küsitlused; mõõdikud peaksid iseloomustama nii vara olemist kui ka muutust; piirväärtuste ja kriitiliste piiride määratlemine (eriti keskkonna-näitajate puhul)
 - Stsenaariumite kasutamine arengut suunavate poliitika analüüsimisel ja otsuste tegemisel
- SEI Tallinn Centre

- OECD Ühiskondade progressi hindamine (*Measuring Societies Progress*) 2009
 - Mõõdikute taksonoomia väljatöötamine
 - UNECE/OECD/Eurostat raport (*Measuring Sustainable Development*) 2009
 - Kapitalide lähenemisel põhinevad näitajad
- SEI Tallinn Centre

- ### Tugevused
Kapitalipõhised näitajad • Põhineb selgel ja tugeval konseptuaalsel raamistikul säästva arengu mõõtmisel ja annab kasulikke juhiseid näitaja ja nende seoste analüüsimisel. • Säästva arengu jaoks oluliste tulevikuküsimuste kõikehõlmav kaetus suhteliselt väikese arvu näitajatega, mis aja jooksul ei peaks eriti muutuma. • Põhineb raamistiku edasiarendamisel, mis on tuttav rahandusministeeriumitele, kes traditsiooniliselt pole olnud kuigi suured säästva arengu näitajate kasutajad.	Politiikapõhised näitajad • Seostuvad otseselt riigi säästva arengu poliitika raamistikuga, tehes nad oluliseks eesmärkide järgimisel. • Enamasti valitud otseselt huvitatud osapooltega koostöös, tagades auditooriumi ja näitajate jälgijad kui need publitseeritakse. • Enamasti intuiitselt kergelt arusaadavad. • Avatud uutele teemadele, kui need esile kerkivad.
- SEI Tallinn Centre

- ### Nõrkused
Kapitalipõhised näitajad • Täna veel pole võimalik terviklikult teooriast praktikasse kanda kõikide elementide osas, eriti mõnede kapitalide väärtuse hindamise puhul. • Säästva arengu lühiajalise heaolu dimensioon pole vahetult kaetud, limiteerides pikaajaliste teemade rakendatavust. • Raamistik võib tunduda "liiga majanduslik" või liiga keeruline osadele kasutajatele.	Politiikapõhised näitajad • Ei põhine ühelgi selgel konseptuaalsel raamistikul, seega võib tunduda olevat <i>ad hoc</i>. • Seost säästva arenguga monikord keeruline põhjendada/asetada. • Enamasti hõlmab suure hulga SA teemasid üks näitaja/kogum raskendades määramist, kas arengud on jätkusuutlikud või mitte. • Võivad olla aja jooksul ebastabiilsed, nt kui tõstatuvad uued poliitilised prioriteedid.
- SEI Tallinn Centre

- ### Kapitalide lähenemine ja seotud näitajad poliitikate hindamisel ja kujundamisel aitavad
- Fokuseerida pikaajalise arengu olulistele aspektidele (**determinantidele**) – tugev ja teoreetiline raamistik ja sellel põhinevad näitajad seisava aja testile ja valitsuste vahetusele paremini vastu.
 - Selgitab jooksvate tulude (*current income*) ja kapitalibaasi (*capital*) tarbimise erinevust – jooksev tulu (jooksvad laekumised) esindab maksimaalset kogust, mida saame tarbida, jäädes samale heaolujärjele perioodi lõpus kui oli perioodi alguses. Kui meie kulutused ületavad jooksvad tulud hakkame sööma kapitalibaasi.
 - Laiendab investeringute mõistet – traditsiooniliselt mõistetakse investeringute all rahapaigutusi põhivahenditesse (ehitised ja seadmed) ja finantsvahenditesse (aktsiad, võlakirjad, jne). Tänapäeval peetakse investeringuna üha rohkem ka T&A tegevuse, samuti töötajate hariduse ja tervishoiu rahastamist.
 - Tasakaalustab praeguse heaolu saavutamist kapitalibaasi hoidmise vajadusega ning seda läbi põlvkondade vahelise ja põlvkondade sisesel õigluse aspekti integreerimise
- SEI Tallinn Centre

- ### Arendused Eestis
- Arenguvisionide loomisel ja elluviimisel tuleb kasutusele võtta uusi ja täiendavaid mõõdikuid (sh indekseid)
 - SKP-põhise paradigma muutus või laiendamine on saamas tulevikuks progressi hindamise ja juhtimise võtmeküsimuseks
 - Eesti rahvuslik rikkus ja erinevad varad (sh inimkapital v inimvara, ökosüsteemid) tuleb ära hinnata ja arvele võtta, samuti kajastada uute varade, investeringute ja kulumite voogusid.
 - Kvantiteet vs kvaliteet
 - Andmed tuleb seostada rahvamajanduse arvepidamisega ning töötada välja uudsed IT lahendused rikkuse ja varade arvepidamiseks ning juhtimiseks
 - Eesti kiire IT areng on loonud eeldused ühiskonna juhtimisotsuste kvaliteedi märkimisväärseks tõusuks. Uudsed lahendused võiksid olla taaskasutatavad ka teiste riikide poolt
- SEI Tallinn Centre

Täna!